

**MOZART'IN FLÜT
KONÇERTOLARI**

**Burçin BARUT
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2007**

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ**MOZART'IN FLÜT KONÇERTOLARI****Burçin Barut****Müzik Anasanat Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2007****Danışman: Doç. Toros Can**

Bu çalışma klasik dönemi hazırlayan akımları, klasik dönem müziğini ve klasik dönemde flütün gelişimini anlatmakta, Wolfgang Amadeus Mozart'ın KV.313 Sol Majör Flüt konçertosu, KV.314 Re Majör Flüt konçertosuyla, KV.299 Do Majör Flüt ve Arp konçertosu hakkında bilgi içermektedir.

ABSTRACT

This study includes the trends which prepared the Classical period, music of the Classical period and the development of flute at classical period. It consists Mozart Flute Concerto KV.313 Sol Major and KV.314 Re Major and KV.299 Do Major Concerto for Flute and Harp.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Burçin Barut'un "*Mozart'ın Flüt Konçertoları*" başlıklı tezi .../.../2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeler uyarınca, Müzik Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) :Doç.Toros CAN

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Prof. Dr. Nurhan AYDIN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iv
ÖZGEÇMİŞ	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KLASİK DÖNEM

1. KLASİK ÇAĞI HAZIRLAYAN AKIMLAR	4
1.1. Rokoko	4
1.2. Fırtına ve Gerilim.....	4
1.3. Mannheim Okulu	5
1.4. Aydınlanma.....	6
1.5. Viyana Klasikleri.....	7
2. KLASİK DÖNEM MÜZİĞİ VE FORMLARI	8
2.1. Sonat.....	9
2.2. Senfoni.....	10
2.3. Konçerto.....	10
2.4. Oda Müziği	11
3. KLASİK DÖNEMDE FLÜT	12

İKİNCİ BÖLÜM

WOLFGANG AMADEUS MOZART

1. WOLFGANG AMADEUS MOZART' IN HAYATI	15
2. WOLFGANG AMADEUS MOZART' IN MÜZİĞİ.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MOZART'IN FLÜT KONÇERTOLARI

1. FLÜT KONÇERTOSU NO.1, SOL MAJÖR (KV. 313-285c).....	25
2. FLÜT KONÇERTOSU NO.2, RE MAJÖR (KV. 314)	27
3. FLÜT VE ARP KONÇERTOSU DO MAJÖR (KV.299)	29
SONUÇ	31
EKLER	32
KAYNAKÇA.....	33

GİRİŞ

Wolfgang Amedeus Mozart'ın flüt konçertoları, flüt repertuarının en önemli eserleri arasındadır. Besteci bu konçertoları sipariş üzerine yazmıştır. Mozart, annesiyle birlikte 1777 sonbaharında, Paris'e dek sürmesi planlanan bir yolculuğa çıkmıştır. Gezinin asıl amacı besteciye yeni iş imkânları sağlamaktır. Münih ve Augsburg'dan sonra üçüncü durağı Mannheim olmuştur. Bu şehirde dönemin en iyi flüt virtüözlerinden biri olan Johann Baptist Wendling'le tanışmış ve dost olmuştur. Wendling Mozart'ı Hollandalı amatör bir flütçü olan Ferdinand De Jean ile tanıştırmıştır. De Jean, besteciden 200 gulden karşılığında üç kısa ve basit konçertonun yanında birkaç flüt dörtlüsü istemiştir. Sonunda Mozart, konçertoların yalnızca ikisini ve üç dörtlüyü tamamlayabilmiştir.

Mozart'ın her ne kadar flütü sevmediği söylene de, yazmış olduğu eserler bu düşünceye büyük bir tezatlık oluşturmaktadır. Bestecinin enstrümanı sevmemesine gösterilen kanıtlar ise babasına yazdığı mektuplardır. Ancak bu mektupları yazarken içinde bulunduğu durumu iyi anlamak gerekmektedir. Babasına siparişleri bitirememesinin nedenlerini açıklamak zorundadır. Üstelik vaat edilen ücretin yarısından azını almıştır. Emeginin karşılığını alamamış olması da, bestecinin bu sözlerini kızgınlık halinde yazdığını düşündürmektedir. Çünkü De Jean ile ilk tanışmasından sonra babasına yazdığı bir mektupta bu amatör flütçüyü fazlasıyla övmüş ve onu bir dost olarak gördüğünden bahsetmiştir. Ancak daha sonra yaşamış olduğu talihsiz olayların besteciye enstrümandan soğuttuğu düşünülmüştür. Mozart'ın flüt için yazmış olduğu eserler bestecinin stilini en iyi yansıtan eserler arasındadır. Bu durumda bestecinin enstrümanı sevmediğini düşünmek söz konusu değildir.

Mozart'ın yazmış olduğu ilk konçerto KV. 313 Sol Majör'dür. İkinci konçertosu ise gerçekte, 1777 yılında Salzburg'lu obuacı Giuseppe Ferlendis için yazılmış olan KV. 314 Do Majör obua konçertosunun flüte uyarlamasıdır. Bunun yanı sıra besteci üçü De Jean'in siparişinin parçaları olmak üzere, flüt için dört dörtlü yazmıştır. Besteci yine sipariş üzerine flüt ve arp için bir konçerto bestelemiştir. Bu çalışmada Mozart'ın Sol

Majör ve Re Majör Flüt Konçertoları'yla birlikte, KV.299 Do Majör Flüt ve Arp için yazmış olduğu konçerto da incelenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında Türk Dil Kurumu İnternet sitesinden (www.tdk.gov.tr) yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KLASİK DÖNEM

Müzik tarihinde klasik dönem, 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın başlarını kapsayan dönem olarak tanımlanmaktadır. Klasizme yönelik Grek ve Roma sanatına duyulan ilgi sonucu başlamıştır. Kavram olarak klasizm; evrensel mükemmelliği, tarih içindeki tüm akımların bileşimini, stil ve biçim birliğini, doğallığı, yalınlığı, tutarlılığı, orantıyı ve anlaşılır olmayı içermektedir. Tarihsel müzik gelişiminde, aydınlanma dönemiyle beraber özgürleşen sanatçılar, hümanist değerleri doğal olarak sanat eserlerine de yansıtmışlardır.

Johann Sebastian Bach'ın¹ ölüm tarihi 1750 ile başlayıp, Ludwig van Beethoven'ın² ölümü 1827 yılına kadar uzanan bu dönem, barok üslubun aksine, sadeliği, netliği ve akıcılığı temsil etmektedir. Bu dönemde polifonik³ stil yerini armonik⁴ stile bırakmıştır. Armonik stil; polifonik stil kadar dolgun olmasa da daha akıcıdır. Partilerden birinin diğer partilere oranla daha belirgin olmasını gerektiren armoni oldukça sadedir. Buna karşın her dönemde büyük besteciler polifonik stili tam olarak terk etmeyip, koral⁵ tekniği eserin tematik gelişim bölümünde derin bir anlatım aracı olarak kullanmışlardır.

Müzikte klasizm bir başka anlamda da hafif olmayan ciddi müzikleri temsil etmektedir. Christoph Willibald von Gluck,⁶ Franz Joseph Haydn,⁷ Wolfgang Amadeus Mozart ve Ludwig van Beethoven dönemin ilk akla gelen bestecilerindendir.

¹Johann Sebastian Bach (1685–1750), Alman Besteci.

²Ludwig van Beethoven (1770–1827), Alman besteci.

³Polyphony (İng.): Çokseslilik. “Polifoni”, yatay çoksesliliği niteleyen kontrpuan ile eşanlı olarak kullanılır. İki ve daha fazla melodinin kendi bağımsız yolunda belirli kurallara göre ilerleyerek birliktelik oluşturması. Ahmet SAY, **Müzik Sözlüğü**, (1. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Eylül 2002), s.299.

⁴Armoni (Yun.): Uyum, ahenk; seslerin kaynaşması; seslerin uyumundaki kural ve yaratıcı ilkeleri geliştiren bilim sanat. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.39.

⁵Koral (Yun.): Erken ortaçağdaki tek sesli kilise şarkılarından başlayarak, müzik tarihinde birçok çeşidiyle değişimler sergileyen dinsel müzik eserleri için kullanılan genel tanım. SAY,(2002),**a.g.e.**, s.306.

⁶ Christoph Willibald von Gluck (1714–1787), Bohemyalı besteci.

⁷ Franz Joseph Haydn (1732–1809), Avusturyalı besteci.

1. KLASİK ÇAĞI HAZIRLAYAN AKIMLAR

Barok dönemden klasik döneme geçerken bazı akımlar gözlenir. Bunlar, rokoko, fırtına ve gerilim, Mannheim okulu ve aydınlanma akımlarıdır.

1.1. Rokoko

Barok dönemden klasik döneme geçişi temsil eden bir stildir. Resim, mimarlık ve görsel sanatlarda kullanılan bir terimdir. Akımın müzikteki karşılığı “style galant”⁸ olarak anılır. Paris’te gözde bir akım olan Rokoko, Fransa’da XV. Louis dönemindeki soylularının beğeni anlayışını yansıtmaktadır. Gösterişli, zarif anlatımlı, içten, ince ve kolay anlaşılır bir müzik türüdür. Çalgı müziğinde Rokoko en çok klavsen ve oda müziğinde etkili olmuştur. Fransa’da Jean Philippe Rameau⁹ ve François Couperin,¹⁰ Almanya’da Georg Philipp Telemann,¹¹ Johann Christian Bach¹² ve Georg Frideric Handel,¹³ İtalya’da Antonio Vivaldi,¹⁴ Giuseppe Tartini¹⁵ ve Domenico Scarlatti¹⁶ Rokoko’ya damgasını vurmuş bestecilerdir.

1.2. Fırtına ve Gerilim

Alman edebiyatının 1770’lerde zirveye ulaştığı bir akımdır. Akımın ilk önde gelen ismi Goethe’dir. 1750’lerde Almanların kültür yaşamı Fransızların rokoko akımının etkilerini taşımaktadır. Alman müzik stiline gelişimi klasik dönemle başlamıştır. Bu dönemle birlikte Alman besteciler kendi müzik stillerini geliştirmişlerdir. Akım, adını Alman edebiyatında, Friedrich Maxmilian Klinger’in¹⁷ Fırtına ve Gerilim (Sturm und Drang) adlı kitabından almıştır. Sanat yapıtlarında doğallık ve özgünlük esas alınmış, sezgi ve duygu ön plana çıkartılmıştır.

⁸ Style galant (Fr.): Galant stil. “Duyarlıklı, incelikli stil”. 18. Yüzyılın ortalarında, Fransız ve Alman ekollerinin “rokoko” anlayışı içinde geliştirdiği müzikal yaklaşım. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.213.

⁹ Jean Philippe Rameau (1668–1733), Fransız besteci.

¹⁰ François Couperin (1683–1764), Fransız besteci.

¹¹ Georg Philipp Telemann (1681–1767), Alman besteci.

¹² Johann Christian Bach (1735–1782), Alman besteci.

¹³ Georg Frideric Handel (1685–1759), Alman besteci.

¹⁴ Antonio Vivaldi (1678–1741), İtalyan besteci.

¹⁵ Giuseppe Tartini (1692–1770), İtalyan besteci.

¹⁶ Domenico Scarlatti (1685–1757), İtalyan besteci.

¹⁷ Friedrich Maxmilian Klinger (1752–1831), Alman oyun ve roman yazarı.

Fırtına ve Gerilim, Fransızların rokokosuna bir tepki olarak doğmuştur. Rokokonun aksine süslemelerden arınmış, yalın, hatta kabadır. Akımın en büyük farkı, akıl ve mantığın yerine, duyguların öne çıkmasıdır. Bu anlatımcı dil soyluların değil, orta sınıfın benimsediği bir sanat olmuştur. Christoph Willibald von Gluck, Johann Christian Bach, Joseph Haydn ve Wolfgang Amadeus Mozart akımın önde gelen bestecilerindendir.

1.3. Mannheim Okulu

Gerçek bir müziksever olan Pfalz Prensi Karl Theodor (1742–1799) Mannheim sarayında dönemin en iyi ve en düzeyli orkestrasını kurmayı amaçlamış, saraya zamanın en ünlü besteci ve yorumcularını toplamıştır. Bu hedefle, Bohemyalı besteci ve kemancı Johann Stamitz'i¹⁸ 1747'de Mannheim Orkestrasını kurması için göreve getirmiştir. Stamitz ise Almanya'nın en değerli müzikçilerini bir araya toplamış, yeni teknikler geliştirmiş, yetenekli ve dünya çapında ünlü bir orkestra oluşturmuştur.

Bu orkestra tarihte ilk kez yaylı ve üfleli çalgıları bir arada kullanmış, senfoni formunun gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Mannheim Okulu üyeleri o zamana kadar oldukça dağınık ve belirsiz olan çalgı müziğini bir düzene koymuştur. Stamitz'e destek olan, orkestranın diğer bestecileri Franz Xaver Richter,¹⁹ Ignaz Holzbauer,²⁰ Anton Filtz²¹ ve Carlo Giuseppe Toeschi'dir.²² Stamitz daha 40 yaşına varmadan ölmüştür. Ölümünden sonra Mannheim Okulu'nun gelişimini sürdüren besteciler ise şunlardır: Stamitz'in oğulları Carl²³ ve Anton Stamitz²⁴, Franz Beck²⁵ ve Christian Cannabich.²⁶

Stamitz'in en büyük hedefi, ritim ve armoninin gereklerini çalgı müziğinde ön plana çıkartmak, orkestra bütünlüğü içinde coşkunluğa ulaşabilen tınılar üretmektir. Mannheim orkestrasının başlıca özelliği, nüans kavramının orkestraya getirilmesi ile

¹⁸Johann Stamitz (1717–1757), Bohemyalı besteci ve kemancı.

¹⁹ Franz Xaver Richter (1709–1789), Alman besteci.

²⁰Ignaz Holzbauer (1711–1783), Alman besteci.

²¹ Anton Filtz (1733–1760), Alman besteci.

²² Carlo Giuseppe Toeschi (1731–1788), Alman besteci.

²³ Carl Stamitz (1745–1801), Bohemyalı besteci.

²⁴ Anton Stamitz (1750–1809), Bohemyalı besteci.

²⁵ Franz Beck (1734–1809), Alman besteci.

²⁶Christian Cannabich (1731–1798), Alman besteci.

müzikal dinamikleri çalgısal renklere dönüştürme bilincidir. O zamana kadar hiçbir orkestrada görülmemiş olan bir disiplinin bulunduğu bu toplulukta, çalgı sanatı en üste seviyeye getirilmiş, orkestrasyon anlayışı değiştirilmiştir. Orkestranın dinamizmi ve “Mannheim crescendoları”,²⁷ müzik tarihine önemli katkılar sağlamıştır. Böylece, “Viyana Klasikleri” Haydn, Mozart ve Beethoven’ı kapsayan stilin beşiği Mannheim olmuştur.²⁸

1.4. Aydınlanma

18. yüzyılda ortaya çıkan, batıl inanç ve önyargı ile savaşmayı ilke edinen akıma verilen genel addır. Akımın ilk izleri İngiltere ve Fransa’da değişik yöntemleri kullanan aydınlarda görülmüştür. İngiltere’de Isaac Newton,²⁹ Fransa’da René Descartes’in³⁰ katkılarıyla güçlenmiş olan bu akım, eşitsizlikten ve otoriteden kurtulmayı amaçlamıştır. Bu dönemde kilisenin baskısı gerilemeye başlamış, dinde doğallık önem kazanmıştır. Metafizik düşünce yerini sağduyuya bırakmış bireysel özgürlük ön plana çıkmıştır. Aklın kullanılması ile birlikte doğru ve yararlı olan bilgiye ulaşılabileceği savunulmuştur.

Aydınlanma ile birlikte müziğin halka inmesi konu içeriğini zenginleştirmiştir. İnsan ilişkilerinden kadınların yaşamına kadar dinin günah saydığı bütün konular işlenmiştir. Müzisyenlerin daha özgür bir ortamda çalışması, müziğin gelişimi için yaptıkları çalışmalarda büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Aydınların, sanatçıların ve bilim adamlarının bu işbirliği, her birine kendi alanlarında büyük gelişmeler yaşatmıştır. Müzikte artık yalnız soyluların değil, orta sınıfın da beğenisi gözetilmiştir. Müziği oluşturan bütün faktörler yalınlaşmış, nota yazısı herkesin anlayabileceği bir dilde yazılmaya başlanmıştır. Besteciler yapıtlarında süslemeden ve karmaşıklıktan uzaklaşmış, anlaşılır olmaya ve doğayı olduğu gibi

²⁷ Crescendo (İta.): Birbirini izleyen notalarda sesin giderek gürleşeceğini belirten işaret. SAY a.g.e., s.113.

²⁸ SAY, (2002), a.g.e., s.334.

²⁹ Isaac Newton (1642–1727), İngiliz fizikçi, matematikçi, astronom, mucit, felsefeci ve simyacı.

³⁰ René Descartes (1596–1650), Fransız matematikçi, bilim adamı ve filozof.

sunmaya çalışmışlardır. Onlar için gerçekçilik ve canlılık her şeyden önemlidir. Mozart ve Haydn'ın en gözde yapıtlarında Aydınlatma akımının etkileri görülmektedir.

1.5. Viyana Klasikleri

Haydn, Mozart ve Beethoven ile birlikte, Viyana Klasikleri olarak 18. yüzyılın sonlarında Avrupa müzik kültürünün yaratıcı gücünü temsil eden, tarihsel bir dönemecin başlangıcını oluşturmuşlardır.³¹

Mozart ve Haydn yakın dostluklarının yanı sıra birbirlerine hayranlık duymuş ve etkilenmişlerdir. Haydn'ın usta yazısı ve senfonilerindeki sağlamlığı Mozart ve Beethoven'e çok şey katmıştır. Haydn, çalgı müziğine olan katkıları, senfoni ve yaylı dörtlülerindeki başarısıyla "senfoninin babası" olarak bilinmektedir.

Haydn ile oluşmaya başlayan klasik formlar, Mozart'ın büyük dehası, zarafet ve inceliğiyle mükemmele ulaşmış, Beethoven'le klasik müziğin zirvesi olmuştur. Haydn'dan kısa bir süre ders almış olan Beethoven ilk dönemlerinde Haydn ve Mozart etkisi taşımasına rağmen, son dönemlerinde artık klasik kalıpların dışına çıkmaya başlamıştır. Bu yüzden ki Beethoven, klasik dönemle romantik dönem arasında bir köprü olarak tanımlanmıştır.

Bu besteciler farklı tarzları ve yaratıcılıklarıyla her zaman değerlerini korumuş, Viyana'yı Avrupa'nın en önemli müzik merkezi haline getirmişlerdir. Bestecilerin ortak yanı, klasik kavramında birleşmeleri ve müziğe en ideal çözümü bulmaya çalışmalarıdır. Haydn, Mozart ve Beethoven'in eserleri döneminde olduğu gibi bugünde müzik hayatının temelini oluşturan yapıtlardır ve bu yüzden klasik olarak tanımlanmaktadır.

³¹ SAY, **Müzik Tarihi**, (Müzik Ansiklopedisi yayınları, 1994, Ankara), s.291.

2. KLASİK DÖNEM MÜZİĞİ VE FORMLARI

18. yüzyılın ortaları müziğin bütünü için bir geçiş dönemidir. Hızla yayılan bir sosyal değişimin zamanıdır. Müzikal aktivite merkezi olarak saray ve palasların yerini şehirler almıştır. Bu dönemde besteciler müzikal içeriği sadeleştirmekle, duygusal anlatımın yakınlığını arttırmayı ve onu daha erişilebilir kılmayı amaçlamışlardır.

Sürekli bas³² kullanımının azalmasıyla birlikte, melodiye verilen önem artmış ve diğer sesler armonik destek olarak kullanılmıştır. Üst melodinin önemi ve diğer seslerin destekleyici, tamamen armonik eşlik fonksiyonu homofonik³³ bir doku yaratmıştır. Barok dönemde doğaçlama olarak yapılan süslemeler özümsemiş ve notasyonda da tamamıyla belirtilerek kompozisyonun bir parçası haline gelmiştir. Ancak bu süslemelerin sayıları hem sıklık hem de çeşitlilik bakımından azalmıştır. Klasik dönemde kullanılan süslemeler appoggiatura³⁴ ve trillerdir.³⁵ Bu süslemeler, partitürü ve bestecinin isteklerini daha somut bir şekilde sunmasını sağlamış, aynı zamanda yorumcu tarafından yapılan doğaçlamayı da çoğunlukla tercih edilmeyen bir durum haline getirmiştir. Sadece, sürekli bas partisinin de bulunduğu yavaş bölümlerdeki tekrarlanan kısımlarda doğaçlama süslemelerin yapılması uygun görülmüştür. Doğaçlamanın ise onaylandığı tek yer konçertolardaki kadans³⁶ bölümleri olmuştur. Besteciler eserlerini amatör yorumcuların aşırılıklarından korumak için süslemelerde sadeleştirme yoluna gitmişlerdir.

Özellikle menuet³⁷ olmak üzere, saray danslarının yumuşak, süzülen hareketleri ve zarif adımlarına paralel olarak agreement'ler³⁸ de notasyondaki yerini almıştır. Bu

³² Sürekli Bas: Rönesans'ın sonlarından başlayarak barok dönem boyunca uygulanan armonileme yöntemi. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.496.

³³ Homofoni (Yun): Bir melodinin eşlik partileriyle ya da akorlarla desteklenmesi halinde seslerin uyum sergilemesi. Terim müziği tanımlamak için kullanılır: Homofonik müzik. SAY (2002), **a.g.e.**, s.250.

³⁴ Appoggiatura (İt.): Abantı. Melodi içinde yer alan bir notayı öne çıkarmak, ona can katmak amacıyla önceden bir komşu notayı bir çırpıda seslendirmek. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.11.

³⁵ Tril: "Titretim". En yaygın süsleme biçimlerinden biri. Ana ses ile komşu ses arasında çok hızlı gidip gelerek uygulanan ve uzunca süren seslendirme. Kısaltılmış yazımı tr. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.528.

³⁶ Kadans: Konçerto formunda solistin ustalığını sergilemesine olanak açan ve solo olarak yorumlanan gösterişli kısa parça anlamındadır. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.282.

³⁷ Menuet (Fr.): Kökleri Rönesans dönemine uzanan, orta hızda, üç zamanlı bir Fransız dansı. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.342.

dönemde hem ritim hem de melodi, nüans ve artikülasyona yapılan yeni ilavelerle güçlendirilmiştir.

Klasizmin başlangıcı ile melodinin kazanmış olduğu zafer, armoninin önem kazandığı 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. Sonat formunda köklü değişimlere gidilmiş, solo konçerto ve solo piyano sonatı gibi yenilikler getirilmiştir. Bu formun gelişiminde amatör çalıcıların büyük etkisi vardır. Müziği amatörlerin de çalması için yeterince basit yapmak, başarılı bestecilerin göz önünde bulundurdıkları başlıca unsur olmuştur. Sonat formu amatörler için performans ve pedagojik bir araç olurken, profesyonel yorumcuların da halk ve özel konser repertuarını doldurmuştur. Yine aynı dönemde enstrüman ve kişi sayısı artırılarak orkestraların yapısı değiştirilmiştir. Piyano, klavsen'in³⁹ yerini almış ve dönemin en önemli enstrümanı haline gelmiştir.

2.1. Sonat

Sonat formu klasik dönemde en fazla gelişme gösteren çalgı müziği formudur. Başlangıçta üç bölümden oluşan sonat formu Haydn, Mozart ve Beethoven'la dört bölümlü halini almış, kazandığı yeni kimliğiyle tüm müzik formlarına temel bir biçim oluşturmuştur. Senfoni orkestra, dörtlü yaylı çalgılar, konçerto da solo çalgılar ve orkestra için yazılmış bir sonattır. 3 veya 4 bölümden oluşan Klasik Sonat biçiminde, genel olarak birinci bölüm sonat allegro formunda; serim-geliştirme ve yeniden serim kurgusundan oluşmaktadır. İkinci bölüm lied havasında olup ana temaya yeni motifler eklenmiş bölümde yoğunluk sağlanmıştır. Eser dört bölümlü yazılmış ise üçüncü bölüm menuet formundan oluşmuştur. Dördüncü bölüm rondo finaldir. Son bölüm sonat ya da çeşitleme formunda da yazılmış olabilir.

³⁸ Agreement (Fr.): Barok dönemde kullanılan süs notalarını niteleyen terim. Ahmet SAY, **Müzik Ansiklopedisi 3 cilt**, (1. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Eylül 2005), s.23.

³⁹ Klavsen (Fr.): "Çembalo". 17. Yüzyılın başlarından 18. Yüzyılın sonlarına kadar kullanılan, piyanonun geliştirilmesinden önce müzik tarihinde önemli bir yeri olan klavyeli, telli çalgı. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.99.

2.2. Senfoni

Klasik dönemdeki en önemli yenilik senfoninin doğmasıdır. Senfonik yapı sonat formu üzerine kurularak gelişmiştir. Klasik senfonide, J.S.Bach'ın ikinci oğlu Carl Philipp Emanuel Bach⁴⁰ senfoni formunun gelişiminde önemli rol oynamıştır. Senfonide üflemeli çalgılar da kullanılmış ve bu sazların çeşitli ses renklerinden yararlanılmıştır. Senfoni eserleri orkestra için sonat formunda yazılmış, biçim olarak dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm hızlı, ikinci bölüm yavaş, üçüncü bölüm menuet ve hızlı bir finaldir. Haydn'la gelişmeye başlayan senfoni Mozart ve Beethoven'la doruğa ulaşmıştır. Beethoven üçüncü bölüm olan menuet'yi çıkarmış yerine scherzo'yu⁴¹ kullanmıştır.

2.3. Konçerto

Barok dönemde en fazla gelişme gösteren form konçerto olmuştur. Bu gelişim klasik dönemde de devam etmiştir. Bunun yanı sıra konçerto, barok dönemde olduğu gibi tutti-solo ayrımını korumuş, hatta daha da güçlendirmiştir. Klasik konçertoda solo kısımların uzunluğu artmış, orkestra tuttisinden sonra solistin girişi daha dramatik ve güçlü hale getirilmiştir. Konçertolara yazılan kadanslar da solistin teknik kapasitesini ve kişiliğini sergilemesi için önemli bir faktör olmuştur. Konçerto, form bakımından sonatın aynıdır. Birinci bölüm sonat allegrosu formunda, ikinci ağır bölüm sonattaki lied formunda, üçüncü hızlı bölüm ise genellikle rondo formunda yazılmıştır.

18. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan başka bir kompozisyon türü de "senfoni konçertant" yani ikili konçertolardır. Daha önceden var olan konçerto grosso,⁴² solo konçerto, senfoni ve divertimento⁴³ gibi form öğelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Senfoni konçertant görünüşte Konçerto Grosso'ya benzese de form olarak solo konçertoya çok daha yakındır. Senfoni konçertant, solo konçertodan

⁴⁰Carl Philipp Emanuel Bach (1714–1788), Alman besteci.

⁴¹Scherzo (İt.): 3/4'lük, şakacı, alaycı, coşkulu bir karakterde olan müzik yapıtı. ULUÇ **a.g.e.**, s.170.

⁴²Konçerto Grosso (İt.): "Geniş konçerto". Barok dönemde sonat formuna göre yazılmış konçerto. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.108.

⁴³Divertimento (İt.): "Eğlendirici". Oda müziğinde bir çalgı topluluğu ya da solo çalgıcılar için yazılan, birkaç parçadan oluşmuş eser. SAY, (2002), **a.g.e.**, s.158.

melodiyi ve virtüözite sergilemeyi almıştır. Tipik üç bölümlü konçertoların aksine senfoni konçertantların birçoğu iki bölümden oluşmuştur. Vivaldi tarzı, hızlı, yavaş, hızlı bölüm yapılanmasındaki yavaş bölüm ortadan kalkmıştır. Fakat birinci bölüme göre daha ağır olan ikinci bölüm, bazen allegretto veya andante temposundan daha hızlı olabilmektedir. Genelde birinci bölüm sonat-allegro formundadır, ikinci bölüm ise rondonun⁴⁴ bir başka biçimidir. Zorunlu kadanslar her iki bölümde de bulunmaktadır. Mannheim Okulu'na atfedilen bu form, asıl gelişimini François Devienne,⁴⁵ Carl Stamitz ve Anton Stamitz ile sağlamıştır.

2.4. Oda Müziği

Genel olarak klasik dönemin ve özellikle de Haydn'ın en büyük başarılarından biri de yaylı çalgılar dördlüleridir. Dört sesli yapı, döneme özel tek form olmamasına karşın, oda müziği diğer birçok enstrümantal kombinasyonun yerini alarak bir standart haline gelmiştir. Oda müziği, aristokrat kuruluşların özel oda orkestralarını hala devam ettirmesinden dolayı, konçerto kadar büyük eserleri kapsayan geniş bir terimdir. Ancak her çalıcıya bir partinin verildiği müzik olarak tanımlanması yüzyılın sonlarına doğru olmuştur. Bu müzik türünün de amatör çalıcılar arasında popüler oluşu yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Haydn, Mozart ve Beethoven bu türün en iyi örneklerini vermiş bestecilerdir. Oda müziği, orkestra müziğine oranla, bestecilerin iç dünyasını ve düşüncelerini anlatmaya daha uygundur. Bu nedenle üçlü, dördlü ve beşliler bestecilerin eserlerinde önemli yer tutmaktadır. Yaylı dördlülerine sonat biçimini kazandıran Haydn ve Mozart'tır, ancak, bu biçimi koruyan ve dört partiye de eşit değer kazandıran Beethoven olmuştur. Besteci 1824 yılından sonra yalnızca yaylı dördlülerini yazmıştır. Oda müziği eserleri genellikle yaylı çalgılar için bir standart oluşturup öne çıkmış olsa da, üflemeli çalgılar için yazılmış olan oda müziği eserleri de çok geniş ve önemli bir repertuvar oluşturmuştur.

⁴⁴ Rondo (İt.,Fr.): Sık sık tekrarlanan bir kısmı bulunan müzik formu, sonat veya senfoninin son kısmı. Mithat FENMEN, **Müzikçinin El Kitabı**, (Ankara, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1991), s.94.

⁴⁵ François Devienne (1759–1803), Fransız besteci ve flütçü.

3. KLASİK DÖNEMDE FLÜT

18. yüzyılın ortalarında müzikte yaşanan değişiklikler ve yenilikler flütü de etkilemiştir. Bu dönemde Orkestra ve Fortepiano'nun⁴⁶ yükselişi, flütün orkestra ve oda müziğinde orantılı roller almasını sağlamıştır. Flüt melodik esnekliği, zarafeti ve renk kapasitesiyle yıllarca Alman bestecilerin favorisi olmuştur. Solo enstrüman olarak önemi, öncelikle yaylı dörtlüleri ve piyano sonatları olmak üzere, yeni fikirlerin solo sonatın yerini aldığı, 18. yüzyılın son otuz yılına kadar devam etmiştir. Fakat aynı zamanda, teknik kapasitesinin artırılmasıyla bir sonraki yüzyılda da yerini korumuş ve yeni bir görev üstlenmiştir.

18. yüzyılın ortalarında flüt, oda müziğinde büyük rol oynamıştır. Bu dönemde flüt için yazılan partiler neredeyse diğer nefesli enstrümanlar için yazılan partilerden iki kat daha fazladır. Flüt'e hemen hemen keman kadar konçerto yazılmış ve düetlerde de kemandan sonra gelmiştir. Oda müziğinde ise, keman veya viyola, sonraları klarnet veya obua gibi soprano enstrümanlarla birleştirilmiştir. Flüt en çok keman, viyola ve viyolonsel ile birlikte kullanılmıştır. Giuseppe Cambini,⁴⁷ Domenico Cimarosa,⁴⁸ Franz Danzi,⁴⁹ Haydn ve Mozart bu enstrümanları beraber kullanan bestecilerden bazılarıdır.

Flüt bunun yanı sıra üçlü'den itibaren daha geniş gruplarda yer almaya başlamıştır. Klasik Üçlü'nün atası Barok Üçlü Sonat'tır. İkisi arasındaki fark 1770'lerde kullanılmamaya başlanan sürekli bastır. Klasik Üçlü'nün ana enstrümanları yaylı üçlü yani keman, viyola ve viyolonseldir. Fakat çoğunlukla flüt, kemana alternatif olarak yazılmıştır. Ortaya çıkan başka bir üçlü çeşidi de eşiksiz üç flüt içindir. Ayrıca flüt yaylı dörtlülerde birinci kemanla aynı görevi almıştır. Diğer dörtlü kombinasyonları arasında flüt, obua, klarnet ve fagot da bulunmaktadır.

⁴⁶ Fortepiano (İt.): İcat edilen ilk piyanoya verilen ad. Bu çalgıların tuşlarına yumuşak basıldığında hafif ses, kuvvetli basıldığında gür ses veriyordu. SAY, (2002), s.204.

⁴⁷ Giuseppe Cambini (1746–1825), İtalyan besteci ve kemancı.

⁴⁸ Domenico Cimarosa (1749–1801), İtalyan besteci.

⁴⁹ Franz Danzi (1763–1826), Alman besteci.

Klasik dönemde flüt beşli içinde de kullanılmış, flüt ve yaylı dörtlü için beşliler yazılmış, Luigi Boccherini,⁵⁰ Franz Anton Hoffmeister⁵¹ ve Toeschi tarafından unutulmaz örnekler verilmiştir. Danzi ve Anton Reicha'nın⁵² öncülüğünü yaptığı yeni bir form ise flüt, obua, klarnet, fagot ve korno'dan oluşan nefesli beşlidir.

Flüt ayrıca klasik dönemde ortaya çıkan daha geniş topluluklarda da yerini almıştır. Barok dönemdeki Harmoniemusik'ten⁵³ türeyen klasik nefesli grubu, yaklaşık olarak aynı tınıya sahiptir. Nefesli enstrümanlar, net, keskin sesleri, birleşmiş tonlarının zenginliği ve enstrümanların grup içindeki çalma kapasiteleriyle birleşince, dış mekan etkinlikleri için uygun bir grup oluşmuştur. Nefesli grubu, üyelerinin gittikçe artan teknik kapasitelerinden faydalanmış, tahta nefeslilere yeni perdelerin, bakır nefeslilere ise pistonların eklenmesiyle daha da önem kazanmıştır.

Sürekli basın yok oluşu ve Klavsen'in yerini fortepiano'nun alışı flüt sonatının da yok oluşunun habercisi olmuştur. Haydn, Mozart ve Beethoven gibi büyük besteciler flüt ve piyano için hiç sonat yazmamışlardır, ama klasik dönemde flüt sonatlarının düşüşe geçmesi, solo enstrüman olarak flütün kullanımını azaltmamış, aksine konçerto solisti olarak rolünü arttırmıştır.

Flütün klasik konçertodaki rolü de büyüktür. Besteciler halk konseri amaçlı flüt konçertoları yazmaya ve gittikçe konçertolarını dinleyiciyi etkilemek için virtüöz araçlar olarak görmeye başlamışlardır. Klasik konçerto, özellikle de solo nefesli enstrümanlar için olanlar, solistin orkestra ile olan ilişkisi açısından opera aryları ile açık benzerlik göstermiştir. Konçertonun bu artan önemi aynı zamanda orkestra ve orkestral müziğin gelişmesinin de belirtisi olmuştur. Klasik flüt konçertosu 18. yüzyılın son çeyreğinde Mannheim ve Viyana'da doruğa ulaşmıştır. Ayrıca solo flüt için yazılan konçertoların yanı sıra iki flüt ve orkestra için de konçertolar yazılmıştır. Domenico Cimarosa ve Joseph Schmitt'in⁵⁴ konçertoları bu yapıya birer örnektir.

⁵⁰Luigi Boccherini (1743–1805), İtalyan besteci.

⁵¹Franz Anton Hoffmeister (1754–1812), Avusturyalı besteci. AKTÜZE, Cilt-2, **a.g.e.**, s.1122.

⁵²Anton Reicha (1770–1836), Fransız besteci ve flütçü.

⁵³Harmoniemusik (Alm.): "Armonik Müzik". Armoni oluşturacak şekilde birkaç partili olarak bestelenen ya da seslendirilen müzik. SAY (2002), **a.g.e.**, s.244.

⁵⁴Joseph Schmitt (1734–1791), Alman besteci.

Flütün fiziksel yapısı da klasik dönemde eski sistem flütün bütün evrimini kapsamaktadır. Üç perde, 1760 yılında eklenmiştir ve 18. yüzyılın son senelerine kadar geçerli olmuştur. Hemen sonra iki tane daha ve 1786 yılında ise iki perde daha eklenmiştir. Flütün gelişimi, 19. yüzyılın başlarındaki sekiz perdeli haline gelene kadar böyle devam etmiştir. Bu gelişmeler, flütü bazı önemli müzikal ilerlemelere izin veren, bütünüyle kromatik bir enstrüman haline getirmiştir. Enstrümandaki değişiklikler, hızlı pasajlarda kromatik süslemeler, geliştirilmiş üst ses aralığı ve uzaktaki perdelerin kullanımını sağlamış, klasik orkestradaki yeni ve gelişmiş rolü için donanımlı hale getirmiştir.

Bu dönemde “ciddi” müziğin halka ve amatör müzikçilere daha fazla ulaşılır olabilmesi için metotlar, etütler ve basit eserlerin yayınlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda Johann Joachim Quantz,⁵⁵ Johann George Tromlitz,⁵⁶ Devienne ve Antoine Hugot⁵⁷ flütçüler için yeni materyaller yazmışlardır.

⁵⁵ Johann Joachim Quantz (1697–1773), Alman besteci ve flütçü.

⁵⁶ Johann George Tromlitz (1725–1805), Alman besteci ve flütçü.

⁵⁷ Antoine Hugot (1761–1803), Alman besteci ve flütçü.

İKİNCİ BÖLÜM

WOLFGANG AMADEUS MOZART

1. WOLFGANG AMADEUS MOZART' IN HAYATI

Avusturyalı besteci 27 Ocak 1756'da Salzburg'da doğmuş, 5 Aralık 1791'de Viyana'da ölmüştür. Annesi iyi koşullarda yaşamış burjuva bir aileden gelen Anna Mari Pertl'tir. Babası Leopold Mozart (1719–1787) Salzburg başpiskoposunun orkestrasında kemancılık yapmış ve 1757'de saray besteciliğine atanmış değerli bir besteci ve kemancıdır, Wolfgang Amadeus Mozart'ın yetişmesinde ve eğitiminde büyük payı vardır.

Kıscak hayatına sığdırdığı 600'den fazla yapıtla müzik tarihinde önemli bir yere sahip olan Mozart, çocuk denecek yaşta ün yapan tek müzisyendir. Henüz üç yaşındayken ablası Marie Anna'nın klavsen derslerine büyük ilgi gösterince, babası ona müzik dersleri vermeye başlamıştır. Mozart beş yaşındayken beste yapmaya başlamış, yedi yaşındayken babası ve ablasıyla Viyana, Münih, Paris ve Londra'ya gitmiş, dinleyenleri kendisine hayran bırakmıştır. Mozart bu gezilerde değişik insanlar ve değişik besteciler tanımış, o çevrenin müziğini dinleme fırsatı bulmuş İtalyan, Fransız ve Alman stillerini öğrenmiştir. Londra'da Mozart'a hayran kalan Johann Christian Bach onu dönemin ünlü müzisyenleri ve yeni ortaya çıkan piyanoyla tanıştırmıştır. Paris'te ilk belli başlı yapıtları olan dört keman ve bir piyano sonatını yazmıştır. Mozart'ın bu konser gezileri 1763'de başlamış, 1766'da tamamlanmıştır

1766-1768 yılları arasında Salzburg'da öğrenim görmüştür. 1768'de ilk hafif operası Bastien ve Bastienne Viyana'da sahnelenmiş ve orkestrayı kendisi yönetmiştir. 1769'da Salzburg piskoposluk sarayı birinci kemancılığına getirilmiştir. 1769-1771 yılları arasında iki kez İtalya'ya gitmiş, İtalyan operasını ve müziğini bu gezilerinde yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Mitridate Re di Ponto ve Ascanio in Alba adlı operaları Verona ve Milano'da sahnelenmiştir. Salzburg sarayında 1777'ye kadar

sürdüğü görevi sırasında ilk büyük piyano sonatlarını; (KV.279-284),⁵⁸ KV.207 si bemol majör, KV.211 re majör, KV.216 sol majör, KV.218 re majör, KV.219 la majör keman konçertolarını piyano ve orkestra için konçertolar, dinsel içerikli parçalar, çok sayıda divertimento, danslar ve senfoniler bestelemiştir. 1777-1779 yılları arasında Paris, Mannheim, Strasbourg ve Münih'te geçirmiştir.

Annesinin Paris'teki ölümünden sonra Salzburg'a dönmüş ve saray orgculuğuna atanmıştır. Aynı yıl ilk büyük operası olan "Idomeneo"yu yazmıştır. 1781'de Salzburg'dan ayrılarak Viyana'ya yerleşen Mozart, "Die Entführung aus dem Serail" (Saraydan Kız Kaçırma) operasıyla büyük ilgi görmüş, ertesi yıl Constanze Weber ile evlenmiştir. 1784-1787 arası en verimli olduğu yıllardır. 1786'da "Le nozze di Figaro" (Figaro'nun Düğünü), ertesi yıl "Don Giovanni" operasını yazmış, 1788'de birbiri ardına üç senfoni (KV.543 mi bemol majör, KV.550 sol minör ve KV.551 do majör) yazmıştır. İmparatorun emri üzerine "Cosi Fan Tutte" adlı operayı, 1791'de "Die Zauberflöte" (Sihirli Flüt) ve "La Clemenza di Tito"yu yazmış, aynı yılın temmuz ayında başladığı "Requem"i ise bitirememiştir.

⁵⁸AKTÜZE, Cilt-4 age., s.1469.

2. WOLFGANG AMADEUS MOZART' IN MÜZİĞİ

Klasik dönemin özelliklerini ve yansımalarını kullanmış, gelişimine katkıda bulunmuş en önemli bestecilerden biri de Mozart'tır. Besteci eserlerinde kendisini "ulusal" kavramı içinde sınırlamamış, Alman, İtalyan ve Fransız kültürlerinden etkilenmiş ve böylece evrensel bir bütüne ulaşmıştır. Bu özelliği besteciye çağdaşlarından ayırmış ve "klasik" kavramının en tepesine oturtmuştur.

Bestecinin müzikteki dehası, dış etkenlerden değil, kendi iç dünyasından ve dengesinden gelmektedir. Mozart, Haydn ve Beethoven kadar doğa ile ilgilenmese de kendi doğasını çok iyi dinlemiş ve eserlerine yansıtmıştır. Onun doğası, uçarılığın ve dengenin mükemmel bir uyumu olarak gösterilmiş, bu birleşim ise ortaya benzeri olmayan bir bütünlük çıkarmıştır. Özellikle Opera müziğinde, gösterişten uzak, doğal bir anlatım göze çarpmaktadır. Orkestrasyonunda partilere adeta insan sesinin ruhunu dağıtmış, senfonilerinin ağır bölümleri bile birer aya olarak hatırlanmıştır. Mozart dehasını insan sesinde de kullanmış, bestelediği operalar dönemin en önemli eserleri arasında gösterilmiştir. Ezgilerindeki içtenliğe, sadeliğe ve hiçbir zaman geçmeyen çocuksuluğa kimse yaklaşamamıştır. Bunun yanında eserlerinde gerektiğinde kullandığı kontrpuan yazısı ise dahiliğinin bir kanıtıdır.

600'den fazla eserine tek tek bakıldığında oluşan bütün, bestecinin adeta soyağacını oluşturmuştur. Bir eseri diğerinden asla daha tutarsız olmamış, anlam ve form bütünlüğünü bozmamıştır. Mozart müziğinin kusursuz işçiliği, türlü biçimlerde, birbiri üstüne yeniden gerçekleşmiş ve bir bütünü oluşturmuştur.

Yaşamının her döneminde zorluklarla ve sıkıntılarla uğraşmasına rağmen besteci hiçbir zaman "esin" peşinde koşmamıştır. Onun esin kaynağı kendi ruhu olmuştur. Kısa hayatı boyunca yaşadığı zorlukları eserlerine yansıtmayan besteci, farklı ezgileri ortaya çıkarabilmiş, ustaca bir formda işlemiş ve yapıtlarıyla döneminin en güzel örneklerini vermiştir.

Mozart her müzik biçimi için eserler yazmış ve bu eserler günümüze kadar yerini korumayı başarmıştır. Çağdaşlarının Rokoko akımını izleyen, hafif ve yüzeysel üsluplarına alışkın olan zamanın soyluları Mozart müziğinin derin düşüncelerini anlayamamış ve yadırgamışlardır. Çağdaşları ve sonraki dönemin bazı eleştirmenleri Mozart'ın eserlerinde doğadan esinlenmediği ve Romantik dönemin doğaya yürüyüşüne ilham vermediği için eleştirmişlerdir.

Mozart'ın eserlerinin hemen hepsinde yalınlık ve dinginlik hakimdir. Mozart müziksel ifadede daha zengin, daha derin ve daha yeni olmaya çalışmıştır. Melodik fikirlerinin tükenmezliği ve zenginliğiyle klasik dönem bestecileri arasında en önemlisi Mozart'tır. Onun yapıtlarında melodi ve armoni zenginliği hemen göze çarpmaktadır. Bestecinin eserlerinde yaygın bir kontrast anlayışı hakimdir. Coşkulu ve neşeli başlayan eser bir anda ciddi ve trajik olabilmektedir. Bu da bize bestecinin sürekli değişen ruh halini yansıtmaktadır.

Mozart bestelediği yapıtlarına opus sayısı vermemiştir. Günümüzde KV harfleriyle gösterilen sayılar, Avusturyalı bilim adamı ve bestecinin hayranı olan Ludwig von Köchel (1800-1877) tarafından kronolojik olarak sıralanmış ve numaralandırılmıştır.

Usta bir piyano virtüözü olan Mozart, yaratıcılığının büyük bir bölümünü piyano bestelerine ayırmıştır. Bestecinin 626 eserle son bulan Köchel dizisinin 102 tanesi piyano içindir.⁵⁹ Haydn'la gelişim gösteren sonat formu, Mozart'ın dehasıyla zenginleşmiştir. Mozart'ın en önemli katkısı konçerto formuna olmuştur. Başta piyano konçertoları olmak üzere, çalgı müziğinin her türünde dönemin en iyi örneklerini vermiştir. Mozart 25 piyano konçertosunun yanı sıra yedi keman konçertosu, bir flüt, bir obua ve bir klarnet konçertosuyla birlikte, korno için dört konçerto ve bir konçerto rondo yazmıştır. Yine Flüt ve Arp için yazmış olduğu konçerto ile Flüt, Obua, Korno, Fagot için yazmış olduğu konçertant senfonisi en önemli yapıtları arasındadır.

⁵⁹AKTÜZE, Cilt-4 **age.**, s.1468.

Mozart oda müziğinde ise en çok yaylı çalgılar dördlüsüne ilgi duymuştur. Haydn'ın yaylı çalgılar dördlüsündeki başarısı Mozart'ı etkilemiş ve 1785'de ortaya çıkan Altı Yaylı Dördlü'yü ustası olarak gördüğü Haydn'a ithaf etmiştir. (Haydn Quartets) Mozart'ın bu yapıtları 18. yüzyılın en değerli yapıtları olarak görülmektedir. Mozart'ın üflemeli çalgılar için de oda müziği yapıtları vardır. Flüt, keman, viyola ve viyolonsel için dört tane; obua, keman, viyola ve viyolonsel için de bir tane dördlü yazmıştır. Bunun yanı sıra beşlileri de önemli yapıtları arasındadır. Özellikle KV.407 kornolu beşlisi günümüzde Mozart'ın korno konçertolarından daha fazla ilgi görmektedir.

Mozart'ın senfonileri bestecinin başyapıtlarıdır. Senfonilerinde Haydn ve J.C. Bach'ın etkileri vardır. Gençlik yapıtlarında İtalyan etkisi göze çarparken, yaşamının son dönemindeki senfonilerini daha bağımsız, daha ayrıntılı ve daha özenle işlediği görülmektedir. Mozart'ın senfonilerinde orkestrasyonun zenginliği ve yazımdaki derinlik göze çarpmaktadır. Bestecinin 41 senfonisi olduğu sanılmakta ancak son senfonileri Köchel sıralamasında 23-41 olarak belirtilmektedir. Sonradan keşfedilen ve üzerinde çalışılmaya başlanan bu senfonilerle sayı 56'ya yükselmektedir.⁶⁰ KV.504 Re Majör Prag senfonisi, KV.550 Sol Minör senfoni ve KV.551 Do Majör Jüpiter senfonisi bestecinin en önemli senfonilerindedir.

Mozart opera tarihinde de yeni bir çağ açmıştır. Yaşamı boyunca 22 opera besteleyen Mozart, opera eserlerinde tek bir türe bağlı kalmamış, İtalyan, Fransız ve Alman operalarından örnekler sunmuştur. “Le nozze di Figaro” ve “Idomeneo” İtalyanların “opera buffa”sına örnek bir operadır. “Die Zauberflöte” ve “Die Entführung aus dem Serail” ise Alman operalarıdır. Mozart'ın operalarının hemen hepsi toplumsal eleştiri içermektedir. Ayrıca Mozart insan sesine en güzel biçimi veren besteci olma özelliğini de taşımaktadır. Bestecinin bu eserleri dışında, keman ve piyano için 35 sonat, 17 piyano sonatı, 70'e yakın parça, 15 dizi çeşitleme; beş fantezi; menuet ve rondo gibi önemli yapıtları vardır.

⁶⁰SAY, (1994), a.g.e., s.306.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOZART'IN FLÜT KONÇERTOLARI

Mozart'ın her ne kadar flütü sevmediği ve küçümsediği düşünülse de, onun bu enstrüman için başarılar vermiş olması eleştirmenlerin uzun süre bu konuyu incelemesine neden olmuştur. Mozart flüt için biri uyarlama iki konçertonun yanında flütlü dörtlüler ve flüt-arp konçertosunu bestelemiştir.

Enstrümanı sevmemesine gösterilen ilk kanıt Şubat 1778'de Mannheim'dan babasına yazdığı mektuptur. Bu mektupta Mozart flütten şöyle bahsetmiştir: “Biliyorsun ki tahammül edemediğim bir enstrümana yazmaya zorunlu kaldığımda bütünüyle güçsüz hale geliyorum.” Fakat Re majör Flüt Konçertosunun Eulenberg⁶¹ partitüründe çeviri şöyle yapılmıştır: “Bilindiği gibi, sürekli (sevmediğim) tek ve aynı enstrümana yazmak zorunda kaldığımda her zaman takılıyorum.” Bazı eleştirmenler parantezlerin boşuna olduğunu belirtmişlerdir. Mozart'ın flütü mü yoksa sadece tek bir enstrüman için verilmiş büyük bir siparişin sıkıntısını mı sevmediği belirsizdir. Mozart o sıralar Hollandalı zengin amatör bir flütçü olan Ferdinand De Jean'in (1731-1797) vermiş olduğu siparişlerin üzerinde çalışmaktadır. Bu amatör müzisyen Mozart'tan üç kısa basit konçerto ve birkaç dörtlü istemiştir. Sonunda, Mozart konçertoların yalnızca ikisini ve üç dörtlüyü tamamlayabilmiştir.

Eleştirmenler Mozart'ın babasına yazdığı mektupları incelerken, o sıralarda 22 yaşında oluşunu göz önünde bulundurmuş ve hoşnutsuz bir babaya karşı gecikmesinin nedenlerini savunan birinin yazdıklarını, flütü sevmemesi olarak yorumlamamak gerektiğini düşünmüşlerdir. “Die Zauberflöte”ün yaratıcısının bu enstrümanı sevmediğinin düşünülmesinin büyük bir ironi olacağını belirtmişlerdir.

Mozart'ın flütü mü yoksa onun çalan kişileri mi sevmediği de müzikologların üzerinde durduğu bir diğer konudur. O zamanlar bu enstrümanı çalabilen çok az kişi vardır. Salzburg'da enstrüman için beste yaparken, flüt icracısı olarak daha az yetenekli

⁶¹Eulenberg: Alman Yayınevi.

iki obuacıya katlanmak zorunda kaldığı bilinmektedir; dolayısıyla bu enstrüman onun için fazlasıyla itici olmuştur. Mannheim'a geldiğinde durum değişmiştir, saray orkestrası nefesli sazlarıyla övünmektedir. Burada devrin en iyi flüt virtüözlerinden biri olan Johann Baptist Wendling'le⁶² tanışmış ve dost olmuştur; işte bu dostluk Mozart'ı enstrüman için daha hevesli bir duruma getirmiştir.

Öncelikle bestecinin enstrüman hakkındaki bu olumsuz düşüncelerini anlayabilmek için o dönemi ve içinde bulunduğu hayat şartlarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Mozart Ağustos 1777'de saraydaki görevinden istifa etmiş ve babasıyla eylül ayında Paris'e dek sürecek bir yolculuk planlamıştır. Bestecinin bu istifası beklenmeyen olayları da beraberinde getirmiştir. Mozart'ın ayrılma isteği kabul edilmiş fakat aynı sarayda başkemanncılık ve bestecilik de yapan babası Leopold Mozart'ın da işine son verilmiştir. Kısa bir süre görevinden ayrı kalan Leopold Mozart eylül ayında tekrar aynı göreve geri dönmüştür. Bu durum oğluyla çıkmayı planladığı yolculuğu tümüyle olanaksız kılmış, sarayda yaşanan bunca sorunun ardından görevinin başında kalması gerekmiştir. Ancak Mozart'ın bu yolculuğa yalnız çıkmasını göze alamayan Leopold Mozart, ona karısının eşlik etmesini istemiştir. Böylece Mozart uzun süredir planlanan bu yolculuğa annesi Anna Mari Pertl'le birlikte çıkmıştır.⁶³

Gezinin asıl amacı Mozart'a yeni iş imkanları yaratmaktır. Annesiyle çıktığı bu yolculuğun ilk durağı Münih olmuş, Bavyera Elektörü'nün sarayında kendisine bir iş verileceğini düşünmüş ancak planları gerçekleşmemiş ve buradan olumlu bir yanıt alamamıştır. İkinci durak ise babasının doğduğu yer olan Ausburg olmuştur. Burada da Mozart için bir iş olanağı yoktur, soyluların ve sarayın bulunmadığı bu kent, müzisyenler için uygun bir yer değildir. Böylece Mozart Ausburg'dan ayrılmış ve üçüncü durağı olan Mannheim'a ulaşmıştır. Buradaki asıl amacı Pfalz Elektörü Karl Theodor'la irtibata geçmektir. Dönemin en önemli kültür ve sanat merkezi olan bu kent Mozart'ı çok etkilemiştir. Elektörün müziğe verdiği önemi göz önünde bulunduran Mozart Mannheim'da kendine uygun bir iş bulacağını düşünmüş, fakat burada da işler

⁶²Johann Baptist Wendling, (1723–1797), Alman flütçü.

⁶³Aydın BÜKE, **MOZART Bir Yaşam öyküsü**, (Dünya Kitapları, 1. Baskı, Ocak 2006), s.109.

istediği gibi gitmemiştir. Mannheim orkestrası Mozart'ın büyük beğenisini kazanmıştır. Buradaki müzisyenlerden, Flütçü Johann Baptist Wendling, obuacı Friedrich Ramm (1744-1848), fagotçu George Wenzel Ritter (1748-1808) ve tenor Anton Raaff (1714-1797) bestecinin kısa zamanda yakın dost olduğu isimlerdir.

Mozart Mannheim'da istediği işe kavuşamamış ve geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştır. Baba Mozart, oğlunun Salzburg'a dönmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu sırada dostu olan Flütçü Johann Baptist Wendling onu Ferdinand De Jean ile tanıştırmıştır. Hollandalı, asıl mesleği doktorluk olan, varlıklı amatör bir flütçü olan De Jean, besteciden 200 gulden karşılığında flüt için eserler yazmasını istemiştir. Mozart tanışmadan sonra babasına yazdığı mektupta De Jean'in kendisine hayran olduğunu belirtmiş, "varlıklı ve bütün bilimlere âşık" diye bahsettiği bu kişiyi kendine bir dost olarak gördüğünden söz etmiştir. Sipariş eserler için ödenecek para Mozart'ın uzunca bir süre daha Mannheim'da kalmasına yetecek kadar fazladır. Salzburg'dan ayrıldığından beri Mozart'ın ilk ciddi ve güvenli gelir fırsatı olan bu siparişi besteci hiç düşünmeden kabul etmiş ve hemen De Jean'in teknik isteklerini mükemmel bir şekilde karşılamak için çalışmalarına başlamıştır. Kabul etmesinin bir başka nedeni de vermek zorunda kaldığı piyano derslerinden kurtulma olanağıdır.

Mozart'ın flüt için yazdığı ilk konçerto KV.313 Sol Majördür. Besteci bu ilk konçertosunda De Jean'in isteklerini göz önünde bulundurarak dikkatle çalışmış, ancak bu sıralarda, ileride evleneceği Constanze'nin kardeşi olan şarkıcı Aloisia Weber'e aşık olması bestecinin siparişlere yoğunlaşamamasına neden olmuştur. Aloisia ile uzun süredir hayalini kurduğu kısa bir konser turnesine çıkması Mozart'ın çalışmalarını engellemiş, yalnızca Sol Majör Flüt Konçertosunu besteleyebilmiştir. Ne var ki 200 gulden gibi büyük bir meblağı alabilmek için bu siparişleri bitirmek zorundadır. Mozart bunun için hemen oturup bir sene önce 1777'de bestelediği obua konçertosunu flüte uyarlamıştır. Ancak bu konçertoda De Jean'in isteklerini tamamen unutmuştur. Siparişlerin üzerinden iki ay geçmiş De Jean Paris'e gitmek için Mannheim'dan ayrılırken, Mozart istenilen üç konçertoyu yazamamış, yalnızca ikisini tamamlayabilmiştir. Besteci (anlaştıkları gibi) siparişleri bitiremeyince ücreti azalmış ve 200 gulden yerine (yarısından daha az olan) 96 gulden almıştır. Hayal kırıklığına

uğrayan Mozart 14 Şubat günü babasına gönderdiği mektup özürlerle doludur: “(Hollandalı) yarın Paris’e gidiyor ve ben bu süre içinde iki konçerto ve üç kuartet bitirdim, o da bana 96 gulden verdi (200 gulden olan paranın yarısından 4 gulden az) Ne yazık ki, burada tek bir rahat saat geçiremediğim için bu siparişleri bitirememem şaşkıncı değil. Yalnızca geceleri beste yapabiliyorum, dolayısıyla erken kalkamıyorum. Ayrıca kişi daima çalışma isteği içinde olamaz. Elbette ki bütün gün bir şeyler karalayabilirdim, ama baş sayfadaki ismimden utanmayı istemiyorum.”

Mozart, Mart 1778’de annesiyle birlikte Paris’e gitmek üzere Mannheim’den ayrılmıştır. Mannheim’da çok iyi dostluk kurduğu Johann Wendling’de, bir süredir Paris’te bulunmaktadır ve besteciye burada soylularla yakın ilişkiye girmesi için yardımda bulunmuştur.

Paris’teki ilk günlerinde, her şey yoluna girmiş gibi gözükmektedir; Mozart yoğun bir çalışma temposuna girmiş, özel dersler vermeye başlamış ve birçok eser siparişi almıştır. Yine bu dönemde, nefesli çalgıların solist olarak kullanıldığı bir senfoni konçertant üzerinde çalışmaktadır. Bu eser Mozart’ı fazlasıyla heyecanlandırmıştır. Flüt, obua, korno ve fagot için yazılmış olan bu eserde flütte Johann Wendling, obuada Friedrich Ramm, kornoda Giovanni Punto (1746-1803) ve fagotta Georg Ritter’in solist olarak çalmalarını düşünmüş, ancak eser Mozart Paris’teyken yorumlanamamıştır. Daha sonra kaybolan bu eser 1850’lerde ortaya çıkarılmıştır. Fakat bu sefer solo çalgılardan flüt değişmiş, flüt ve obuanın partileri de sırayla obua ve klarnete verilmiştir.

Mozart Paris’teyken yine bir sipariş üzerine KV.299 Do Majör Flüt ve Arp için konçerto bestelemiştir. Guinness Kontu, Adrien-Louis Bonnières de Souastre ve kızı Mozart’ın oldukça ilgisini çekmiştir. Paris’teki ilk haftalarında, kontun kızı Mozart’ın özel öğrencisi olmuş ve ondan kompozisyon dersleri almıştır. Ancak Mozart kızıdan beklediği sonuçları alamayınca kendi isteğiyle dersleri bırakmıştır. Amatör bir flütçü olan kont ile iyi derecede arp çalan kızı için bestelediği bu eser, repertuarın en ilginç yapıtlarından biri olma özelliğini taşımaktadır.⁶⁴

⁶⁴BÜKE, *age.*, s.144.

Mozart, flüt için dört dörtlü yazmıştır. Bunlar; KV 285 Re Majör, KV.285a Sol Majör, KV.285b Do Majör ve KV.298 La Majör'dür. De Jean'in siparişleri olan ilk üç dörtlüsünü 1777 Aralık ayıyla 1778 Şubat ayı ortasında, 22 yaşında Mannheim'da bestelemiştir. Mozart KV.298 La Majör dörtlüyü ise 1786-1787 yılları arasında Viyana'da yazmıştır. Mozart'ın özellikle akıcı melodileri ve ağır bölümün güzelliğiyle bilinen Re Majör dörtlüsü, flüt için en önemli oda müziği eserlerinden biridir.

Bestecinin ne kadar flütü sevmediği söylene de, enstrüman için solo eserler yazmış, oda müziği, opera, ve senfonilerinde (sıkça ve ifade tarzına uygun bir biçimde) yer vermiştir. Mozart'ın flüt için ilk solo eserleri, sekiz yaşında bir dahi tarafından bestelenen, keman veya flüt eşlikli piyano için yazılmış altı sonattan oluşur. Ancak Mozart, olgunluk döneminde hiç flüt sonatı yazmamıştır.

Mozart'ın üflemeli çalgılar için yazdığı konçertolar, bu türün en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Bestecinin flüt konçertoları, klasizmin zarafetini simgelemektedir. Bu konçertolar; virtüöz solo çizgiler, orkestra eşliğinin gücü, solist ve orkestranın karşılıklı etkileşimi bakımından flüt literatürünün en önemli konçertoları arasındadır. Mozart'ın en önemli eserleri piyano konçertolarıdır. Bu eserler nefesli enstrümanlar için yazdığı eserleri sayıca geride bırakmıştır. Çünkü Mozart nefesli enstrüman değil bir piyano virtüözüdür. En iyi eserlerini kendi çalmak için yazarken, nefesli sazlar için yazdıklarının çoğunu gelir kaynağı olarak yazmıştır.

1. Flüt Konçertosu No.1, Sol Majör (KV.313-285c)

Sol Majör KV.313 Mozart'ın ilk konçertosudur ve ikincisinden daha önemli ve daha ifadelidir. Fagot konçertosuyla eşdeğer bir başyapıttır. 1178 başlarında Mannheim'da bestelemiştir. Konçertoya “sol” ile başlama hareketi De Jean'in oldukça kolay ve basit bir giriş istemesinin ricasıyladır. Buna rağmen, işinde kusursuz olan birinin elindeki müzik oldukça etkileyicidir. Konçerto De Jean'in istediği gibi ne küçük, ne kolay, ne de kısadır. Ancak bir virtüöz için yazılmış bu eseri, Mozart annesine yazdığı bir mektupta Paris için saklayacağından bahsetmiştir. Bestecinin eseri önemli bir müzik ortamına saklamayı düşünmüş olması, eserin mükemmelliğinin başka bir kanıtıdır.

Konçertonun bölümleri hızlı-yavaş-hızlı tempolarında, oldukça tipik bir şekilde ilerler. Her bir harekette bir denge unsuru vardır ve monotonluk duygusundan korunmak için oldukça değişkendir. Bu eser Mozart'ın solo flüt ve orkestra için yazdığı tek özgün konçertodur. Stil yönünden bakıldığında ise, bestecinin 1775'te yazdığı keman konçertolarını andırmaktadır. Bu benzerlik, tematik malzemelerin kullanımında açıkça duyulmaktadır. Mozart ilk bölümü Allegro Maestoso olarak belirlemiştir. Bu belirtme eserin gücünün ve öneminin bir sembolüdür. Birinci Bölüm 4/4'lük ölçüde, Sol Majör tonda ve görkemli bir çabuklukta başlamaktadır. Bu bölüm daha ağır ve daha az aktif ritmiyle keman konçertolarına benzemese de, neşeli havasıyla tipik Mozart stilini yansıtmaktadır. Sonat formundaki ilk bölümün gelişimi, minör modunda genişletilmiş kısmı ile ünlüdür.

İkinci bölüm yine 4/4'lük ölçüde ve Re Majör tondadır. Sürdinli yaylı çalgıların tuttisi ile fazla ağır olmayan bir tempoda başlamakta ve bölümde flütün geniş kullanımı göze çarpmaktadır. Arada hızlanan temposu ile Rokoko çağının serenadlarını da anımsatmaktadır.⁶⁵ Mozart'ın şiirsel ve lirik anlatımıyla çok etkili ve özel bir bölümdür. Ne yazık ki Dejean'ın teknik yetersizlikleri bu bölümün kusursuzluğunu örtmüştür.

⁶⁵AKTÜZE, Cilt-4 **age.**, s.1532.

Mozart 1178 sonbaharında ikinci bölüme alternatif olarak K. 315 Do Majör Andante'yi yazmıştır. Birçok spekülasyona neden olan Andante, müzikologlar tarafından incelenmiş ve farklı yorumlarda bulunulmuştur. Alfred Einstein⁶⁶ Mozart'ın bu eseri, orijinal versiyonunun Dejean için yeterince kolay olmadığından, KV.313'e alternatif bir yavaş bölüm olarak yazdığını öne sürmüştür. Fakat Do Majör tonalitesi Sol Majör tonalitesiyle uyuşmayacağından diğer tarihçiler, Andante'nin Dejean'ın siparişi için üçüncü bir konçertonun, Mozart'ın hiçbir zaman tamamlayamadığı ilk adımı olabileceğini öne sürmüşlerdir. Ancak en fazla dikkate alınan görüş Alfred Einstein'ın görüşüdür. Eğer De Jean'in teknik problemleri olmasa, KV.313'ün ağır bölümü kusursuz olacak ve Mozart alternatif olarak Andante'yi yazmayacaktır. Ancak bu eser de, flüt için bir cevher niteliğindedir. Kolay gibi gözükse de konçertonun ikinci bölümünden daha az derin ve daha az anlamlı değildir.

Üçüncü bölüm yine Sol Majör tonda, 3/4'lük ritimde ve menuet biçimindedir. Ancak sıradan bir dans formu olmayan bu bölüm melodik fikirlerin zenginliği ve müzikal renklerin yoğunluğuyla, mükemmel bir bitişi sağlamaktadır. Bölüm neşeli bir rondo ile sona ermektedir. Basit gibi gözükse de final, şiirsel ve mizahi anlatımıyla tipik bir Mozart stilini tamamıyla gözler önüne sermektedir.

⁶⁶Alfred Einstein (1880–1952), Alman müzikolog ve bilim adamı.

2. Flüt Konçertosu No.2, Re Majör (KV.314)

Bu konçerto,1777 yılında Salzburg'daki İtalyan obuacı Giuseppe Ferlendis (1755–1802) için yazılmış Do Majör Obua Konçertosunun, küçük değişikliklerle flüte uyarlamasıdır. Uzun yıllar unutulmuş olan Obua Konçertosu, müzikolog Alfred Einstein'ın, Köchel dizisini yeniden düzenlemesiyle ortaya çıkmıştır. KV.314 Flüt Konçertosu'nda Do Majör ve Re Majör olmak üzere iki ayrı tonda partiyon görmüş, böylece Do Majör tondakinin kayıp obua konçertosu olduğunu ortaya çıkarmış ve bu görüş uzmanlarca da onaylanmıştır. Eserin İtalyan obuacı tarafından çalınıp çalınmadığı bilinmemektedir. Mozart Mannheim'da eseri dönemin ünlü obuacısı Friedrich Ramm'a vermiştir. Mozart babasına yazdığı bir mektupta Ramm'ın konçertoyu çok beğendiğinden ve her yerde seslendirdiğinden bahsetmiştir.

Mozart, flüt için ilk konçerto olan Sol Majörü yazmış, ikincisi yerine de bir sene önce yazmış olduğu Obua Konçertosu'nu Re Majör tonda düzenlemiştir. Uyarlama olmasına rağmen, bu konçerto ilkinden daha fazla popüler olmuştur. Stil yönünden, bestecinin 1775 yılında yazdığı keman konçertolarını andırmaktadır. Özellikle biçim, tematik yapı ve orkestrasyon bakımından büyük benzerlikler taşımaktadır. Eser flüt için KV.314, obua içinse KV.285d numaralarını taşımaktadır.⁶⁷ Bu konçerto, Mozart'ın küçük bir orkestra kullandığı, netlik ve zarafete önem verdiği Salzburg stilinin tipik bir örneğini sergilemektedir.

Mozart, Allegro Aperto olarak belirlediği birinci bölümdeki "aperto" terimini ilk olarak beşinci keman konçertosunda (KV.219) kullanmış ve müzik tarihine yeni bir deyim kazandırmıştır. 4/4'lük ölçüde ve Re Majör tonundaki birinci bölüm çabuk, açık ve anlaşılır bir tempodadır. Orkestra partisi kolay gibi gözükse de, oldukça zorlukları olan, üstün bir performans gerektiren, uzun bir bölümdür. İlk bölümde orkestra ana temayı çaldıktan sonra flüt bir gam sunarak bölüme girer ve bölümün sonuna kadar devamlı olarak akıcı bir yapı sergiler. Re Majör flüt konçertosu, Mozart'ın süslü figürleri ve arabesk motiflerini özgürce kullandığı bir eserdir. Bu bölümdeki staccato

⁶⁷AKTÜZE, Cilt-4 a.g.e., s.1532.

pasajlar eserin karakterini yansıtmaktadır. Bestecinin ilk flüt konçertosunda kullandığı hızlı dil pasajları bu konçertoda fazla kullanılmamıştır.

İkinci bölüm fazla ağır olmayan bir tempoda, Sol Majör tonda ve 3/4'lük ölçüde başlamaktadır. Bu bölüm bestecinin duygusal yapısını tümüyle gözler önüne sermektedir. Besteci bölümde flütün alanını fazlasıyla geniş tutmuş ve eşliği kısıtlayarak flütün kendisini yansıtmasına olanak sağlamıştır. İkinci bölümdeki kromatik süslemeler bölümün yapısını oluşturmaktadır. Flüt partisinde yıldızla işaretlenmiş bu tip kromatik süslemeler, bestecinin flüt konçertolarında sıkça görülmektedir. Eşlik partisinin sadeliğine kontrast oluşturan bu kromatik notalar entonasyon bakımından yorumu güçleştirmektedir.

The image shows a musical score for a flute concerto, specifically the second section. It consists of three systems of music, each with a flute part (top staff) and a piano accompaniment (bottom staff). The key signature is G major (one sharp) and the time signature is 3/4. The first system starts at measure 14. The flute part has several chromatic ornaments marked with asterisks (*). The piano accompaniment starts with a piano (p) dynamic. The second system starts at measure 17. The flute part continues with chromatic ornaments. The piano accompaniment has a forte (f) dynamic in the first measure and a piano (p) dynamic in the second measure. The third system starts at measure 22. The flute part continues with chromatic ornaments. The piano accompaniment starts with a piano (p) dynamic.

Üçüncü bölüm çabuk bir finaldir. 2/4'lük ölçüde ve rondo formundadır. Oldukça neşeli ve eğlenceli bir tarzda yazılmıştır. Staccatolar ve trillerin finaldeki önemi büyüktür. Flüt bu bölümde orkestranın obuaları ve kornlarıyla diyalog halindedir. Besteci burada kullandığı rondo temasını daha sonra “Die Entführung aus dem Serail” operasındaki Blondchen’in “Welche Wonne, welche Lust” aryasında da kullanmıştır.⁶⁸

⁶⁸AKTÜZE, Cilt-4 a.g.e., s.1533.

Do Majör Flüt ve Arp için Konçerto (KV.299)

Paris'e geldiğinin ilk haftalarında Mozart, eser siparişlerinin yanı sıra kendisine özel öğrenciler bulmuştur. Bunlardan biri de Guinness Kontu, Adrien-Louis Bonnieres de Souastre'in kızıdır. Mozart kontun siparişi olan Do Majör Flüt ve Arp Konçertosunu bestelerken, arpçı kızına da kompozisyon dersleri vermeye başlamış, ancak istediği sonuçları alamayınca dersler besteci tarafından bırakılmıştır.

Eleştirmenler tarafından, Mozart'ın flüt ve arp için yazmış olduğu bu konçerto, diğer yazmış olduğu flüt konçertolarına göre daha sınırlı bulunmuş ve eser diğer iki konçertonun gölgesinde kalmıştır. Nisan 1778'de amatör flütçü Guinness Kontu ve kızı için yazılan bu eser, melodik ve galant stilinde tam bir salon müziğidir. Konçertonun üç bölümünde de kadans vardır. Mozart, kont ve kızının teknik kapasitelerine uygun bir dizi kadans yazmış, ancak kadansların hiçbiri günümüze kadar ulaşamamıştır. Eserin gölgede kalmasının başka bir nedeni de, Mozart'ın bu zaman dilimine kadar kendisine eşlik eden annesini kaybetmiş olmasıdır. Eleştirmenler bu durum yüzünden bestecinin esere yoğunlaşamadığını düşünmüşlerdir. Yine de Mozart, bu eserle Paris'i hayran bırakacak bir sonuç elde etmiştir.

Konçerto üç bölümlüdür ve her bölüm sonat formunda yazılmıştır. Bestecinin en uzun konçertolarından biridir. Mozart eserde dengeyi çok iyi sağlayıp, her iki solistin de alanını eşit tutmaya çalışmıştır. İki solo enstrüman arasındaki renk ilişkisi tatlı ve ince bir çeşitlilik göstermektedir. Eser genel havasıyla neşeli, sakin ve mutlu bir karaktere sahiptir. Teknik ses efektleri konçertoda çok az kullanılmış, minör tonun nadir kullanımı da eserin ifadedense daha çok çeşitlilik için yazılmış olduğunu göstermektedir. Kontun kullandığı 6 perdeli, ses aralığı kalın do'ya kadar inen flüt, Mozart tarafından görülmüş ve flüt için yeni olan bu notayı konçertoda üç defa kullanmıştır. Besteci bu eserde obua ve kornoları önceki flüt konçertolarına göre, orkestra eşliğinde daha fazla kullanmıştır. Buna rağmen, konçertodaki genel tını gösteriştense uzak, renkler zengin ve sonorite zariftir.

Birinci bölüm oldukça parlak ve hızlıdır. 4/4'lük ölçüde ve do majör tonunda olan bu bölümde minör ton çok nadir kullanılmıştır. Bölüm Mozart'ın olgunluk dönemi konçertolarının duygusal ve karakteristik özelliklerini taşımakta, orkestranın sunduğu başlangıç temaları bestecinin özgün stilini yansıtmaktadır. Bölümdeki dengeli pasajlar küçük melodiler önderliğinde uzun ve önemli temalar oluşturur. Birinci bölümde, geleneksel sonat formunun ilk teması orkestra tarafından sunulduktan sonra, ikinci tema kornların girişiyle başlar, devamında flüt ve arpın ünison solosu duyulur. Aynı tema, uyumlu melodik motiflerin yardımıyla tekrar edilir. İlk temadaki orkestral köprünün yavaşlayan, kısa ama neşeli ve hareketli gelişimi sololar tarafından yenilenir. Bu yenileme daha sonra kadans ve kodada da devam eder.

İkinci bölüm Andantino, 3/4'lük ölçüde ve fa majör tonundadır. Flüt ve arpın arasındaki denge en fazla bu bölümde göze çarpar. Obua ve kornların olmadığı bu bölüme yalnızca yaylı çalgılar eşlik eder. Orkestrasyonda zengin bir duyum için viyolalar iki kısma ayrılır. Solo enstrümanlar bu zengin orkestral eşlikle ışıltılı bir şekilde ön plana çıkar. Bölümün sonu, bir koda ve onu izleyen bir kadansla zenginleştirilmiştir.

Üçüncü bölüm Rondo Allegro, 4/4'lük ölçüde ve do majör tonundadır. Burada, Mozart'ın popüler bir Fransız dansı olan Gavott'u kullanması bölümün en göze çarpan özelliğidir. Bu dans stili özellikle varyasyonlarda kendini göstermektedir. Besteci bu bölümde iki solo enstrümanı birlikte kullanmaktan kaçınmış ve flütün alanını daha geniş tutmuştur. Klasik dönem, usta flütçülerin az bulunduğu bir dönem olmasına rağmen, Mozart'ın yazdığı flüt partisi teknik açıdan zamanına göre oldukça zorlayıcıdır. Bu nedenle rondo, konçertonun en fazla konsantrasyon gerektiren bölümüdür. Besteci yine de enstrümanların teknik olanaklarının dışına çıkmamış, özellikle arpın diyatonik aralık⁶⁹ kapasitesine itina göstermiştir.

⁶⁹ Diyatonik aralık: Adları ve yükseklikleri farklı olan, ancak aralarında yarım perde bulunan aralıklar. SAY, (2002), a.g.e., s.149.

SONUÇ

1750 yılında J.S.Bach'ın ölümüyle başladığı kabul edilen Klasik Dönem; Mannheim Orkestrası'nın orkestrasyona getirdiği yeniliklerle, Viyana Klasikleri'nin sonat formundaki çalışmalarıyla, konçerto ve senfoni formlarının ortaya çıkmasıyla müzik tarihindeki en büyük gelişmelere ve yeniliklere sahne olmuştur.

Klasik dönemde büyük fiziksel gelişmeler gösteren flüt, Wendling, Monzani ve Dulon gibi solist flütçülerin de olması sebebiyle, bestecilerin enstrümana büyük ilgi duymasını sağlamış, konçerto formunun gelişimi ile acelinesi ve kıvraklığıyla dinleyiciyi fazlasıyla etkileyen enstrüman için birçok eser yazılmıştır. Mannheim orkestrasının, nefesli sazları ön plana çıkarmasıyla flüt oda müziği alanında da önemli bir yere sahip olmuş, diğer nefesli enstrümanların önünde yer almıştır.

Günümüzde enstrümanı sevip sevmediği hala tartışılan Mozart, Flüt repertuarının en önemli iki konçertosunu bestelemiş, bu konçertolar solist flütçülerin en fazla tercih ettiği eserler haline gelmiştir. Oldukça zor olan ve virtüözite gerektiren Wolfgang Amadeus Mozart'ın yazmış olduğu flüt konçertoları, günümüzde yarışma ve sınavların en üst seviyesini oluşturmaktadır.

Flütün teknik olarak sürekli ilerlemesi, ilave perdelerin eklenmesi bestecilerin çalışmalarında büyük olanaklar sağlamış, yalnızca Wolfgang Amadeus Mozart gibi büyük isimler değil bütün Klasik Dönem bestecileri flüt ile ilgilenmiş ve dönem boyunca keman ile beraber en çok eser yazılan enstrüman haline gelmiştir.

Yaklaşık 100 yıl boyunca süren Klasik Dönem'deki müzikal formların gelişimi, enstrümanı olumlu yönde etkilemiş, flüt solo enstrüman olarak Klasik Dönem'i takip eden dönemlerde önemini daha da arttırmıştır.

EKLER

Bu tezde yer alan W.A.Mozart Flüt Konçertoları'nın yayınları aşağıda tablo halinde listelenmiştir.

Eser	Yayınevi	Katalog No
Sol Majör KV.313	Alfred Publishing	K03723-D
Re Majör KV.314	Alfred Publishing	K03756-D
Do Majör Flüt ve Arp Konçertosu KV.299	Alfred Publishing	K03758-D
Sol Majör KV.313	Barenreiter Urtext Edition	BA4854A
Sol Majör KV.313	Breitkopf&Hartel Edition	EB8644
Re Majör KV.314	Breitkopf&Hartel Edition	EB2577
Sol Majör KV.313	Carl Fischer Edition	O4185 CU735
Re Majör KV.314	Carl Fischer Edition	CU736
Sol Majör KV.313	G.Henle Verlag Edition	HN673
Re Majör KV.314	G.Henle Verlag Edition	HN674
Do Majör Flüt ve Arp Konçertosu KV.299	G.Henle Verlag Edition	HN768
Sol Majör KV.313	G. Schirmer Edition	50481087
Re Majör KV.314	G. Schirmer Edition	50481086
Sol Majör KV.313, Re Majör KV.314	G. Schirmer Edition	50261850
Do Majör Flüt ve Arp Konçertosu KV.299	G. Schirmer Edition	50335710
Sol Majör KV.313	Kalmus Edition	A1784
Re Majör KV.314	Kalmus Edition	A1785
Do Majör Flüt ve Arp Konçertosu KV.299	Kalmus Edition	A1786
Sol Majör KV.313	Novello & Co Ltd.	NOV120577
Re Majör KV.314	Novello & Co Ltd.	NOV120578
Sol Majör KV.313	Edition Peters	EP9030
Re Majör KV.314	Edition Peters	EP9029
Do Majör Flüt ve Arp Konçertosu KV.299	Edition Peters	EP8139
Sol Majör KV.313	United Music Publishers	UNI87247
Sol Majör KV.313 (285c), Re Majör KV.314 (285d)	Urtext Edition; Complete Edition	BA4589 01

KAYNAKÇA

Aktüze İrkin, **Müziği Okumak**, Cilt-2-4-5, 1. Baskı, İstanbul: Pan Yayıncılık, Eylül 2003.

Barth Karl, **Wolfgang Amadeus Mozart**, U.S.A: William B. Eerdmans Publishing Company, 1986.

Biancolli Louis, **The Mozart Handbook**, The World Publishing Company, Cleveland and New York, 1954.

Blom Eric, **Mozart**, London: The Temple Press Letchwork for J.M. Dent & Sons Ltd., 1935.

Büke Aydın, **MOZART Bir Yaşam Öyküsü**, Dünya Kitapları, 1. Baskı, Ocak 2006.

Einstein Alfred, **Mozart His Character His Work**, New York: Oxford University Press, 1945.

Elias Norbert, **MOZART Bir Dahinin Sosyolojisi Üzerine**, 1. Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, Eylül 2000.

Fenmen Mithat, **Müzikçinin El Kitabı**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1991.

İlyasoğlu Evin, **Zaman İçinde Müzik**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.

Keefe P. Simon, **MOZART**, Cambridge University Press, 2003.

Kutluk Fırat, **Müziğin Tarihsel Evrimi**, 1. Baskı, İstanbul: Çiviyazıları, 1997.

Layton Robert, **A Companion to the Concerto**, New York: Schirmer Books, 1988.

Machlis Joseph & Forney Kristine, **The Enjoyment of Music**, U.S.A: W.W. Norton & Company, 1995.

Pamir Leyla, **Müzikte Geniş Soluklar**, İstanbul: Ada Yayınları, 1989.

Reilly R. Edward, **On Playing the Flute**, Johann Joachim Quantz, trans. and ed. 2nd edition, Northeastern University Press, 2001.

Say Ahmet, **Müzik Ansiklopedisi**, 2. Cilt Ankara: Başkent Yayınevi, 1992.

Say Ahmet, **Müzik Tarihi**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi yayınları, 1994.

Say Ahmet, **Müzik Sözlüğü**, 1. Baskı, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Eylül 2002.

Selanik Cavidan, **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, 1. Baskı, Ankara: Doruk Yayıncılık, Ekim 1996.

Sözer Vural, **Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.

Toff Nancy, **The Flute Book**, New York: Second Edition, Oxford University Press, 1996.

Turner J.W., **Mozart**, U.S.A: by Alfred A. Knopf, inc., 1938.

Uluç Özden Murat, **Müzik Sözlüğü**, 2. basım, Yurtrenkleri Yayınevi, Eylül 2002.

Yener Faruk, **Müzik Kılavuzu**, Genişletilmiş 5. baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991.

<http://www.baroquemusic.org/bqxcoup.html>

<http://www.baroquemusic.org/bqxrameau.html>

http://w3.rz-berlin.mpg.de/cmp/scarlatti_d.html

<http://www.carolinaclassical.com/cpebach/index.html>

<http://www.mozartforum.com>

http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Christian_Bach

http://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Cambini

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Descartes>

http://en.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois_Devienne

http://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Einstein

http://de.wikipedia.org/wiki/Anton_Filtz

http://tr.wikipedia.org/wiki/Isaac_Newton

http://en.wikipedia.org/wiki/Anton_Reicha

http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Stamitz

http://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Tartini

http://tr.wikipedia.org/wiki/Antonio_Vivaldi